

מדת בדת

שיעור חזק חזמי בדרך קצרה

לע"נ הגאון ר' שמואל יעקב בן רבי יששכר דב בורשטיין זצוק"ל הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 357 פרשת בחוקותי תשע"ז

בכורות לז-מג

המשולם זה קשה שהרי יש הרבה ביניהם, אלא הכוונה למחלוקת ת"ק ור' יוסי בר' יהודה.

יש לדייק בשיעור עדשה שמשמע שפחות מכך אינו מום, ולכאורה קשה ששנינו על מרצע של עבד עברי מנין לרבות סול וסירה ומחט ומקדה ומכתב ודרש ר' יוסי בר' יהודה מהפסוק ולקחת כל דבר הניקח ביד, ורבי למד מהפסוק מרצע וסתם מרצע הוא של מתנת, ובסיפא נאמר שיוזן הגדול דרש שרוצעים במילת שהיא אליית האוזן וחכמים אומרים שעבד עברי כהן אינו נרצע כי הוא נעשה בעל מום בכך ואם נאמר שהרציעה היא באלייה זה לא נקרא מום א"כ רוצעים בגובה של האוזן ואם נקב פחות מעדשה הוא לא מום א"כ הכהן לא נעשה בעל מום ע"כ נקב קטן, ומבאר רב אחא בר קטינא שגם פחות מעדשה הוא נפסל אך לא הותר לשחוט בכור על נקב פחות מבעדשה.

רב שריא מבאר ששיעור כרשינה הוא מה שנקרא הינדא, ורב הושעיא שאל את רב הונא הגדול אם שיעור כרשינה הוא כשהיא נכנסת ויוצאת או אפילו אם היא רק עומדת שם, אמר לו רב הונא לא שמעתי בזה אך שמעתי בכיוצא בה על מה ששנינו שאם שדרה וגולגולת חסרו הם לא מטמאים באהל ולב"ש משתי חוליות הוא חסרון ולב"ה גם חוליא אחת היא חסרון, ובגולגולת לב"ש החסרון הוא מכללא מקדה ולב"ה בשיעור שאם ינטל מהחי הוא ימות, והסתפק רב חסדא כמה שיעור זה ורב תחליפא בן רב אבדימי אמר בשם שמואל שהשיעור הוא כסלע ושנינו שרב ספרא אמר שרב תחליפא אמר בשם שמואל ורב שמואל בר יהודה אמר שרב תחליפא הביא מברייתא והסימן לכך הוא שנה רב שמואל בר יהודה, ורב חסדא אמר לו שלדברך ב"ה וב"ש לא חולקים שהרי שנינו שמאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו ל לטומאת אהל כמלא אגרוף גדול והשיעור הוא כאגרוף של בן אבטיח ואמר ר' יוסי שהוא גדול כראש של אדם גדול, ונעשה בידי אדם שיעורו כמקדח גדול של הלשכה והוא כמו פונדיון האטלקי וכסלע נירונית.

דף לח והוא כמו נקב של עול ואם מקדח הוא כסלע אין מחלוקת בין ב"ש וב"ה, ושתק רב תחליפא ורב חסדא אמר לו אולי ב"ש שנו כמלא מקדח והרחבתו, אמר לו רב תחליפא לא אולי אלא ודאי מדובר בשיעור מקדח והרחבתו וניתן לסמוך על כך כמו חזקיה אבי עיקש ששנינו שהוא העיד לפני ר"ג ביבנה שאמר בשם ר"ג הוקן שכל כלי חרס שאין לו תוך אחוריו לא חלוקים מתוכו לענין טומאה שאם נטמא תוכו נטמא גבו ואם נטמא גבו נטמא תוכו, אך יש לדחות שבכלי חרס זה תלוי בתוכו לכן רק אם יש לו תוך יש בו טומאה ואם לא אין בו טומאה, וביאר ר' יצחק בר אבין שהכוונה שכל שאין לו תוך בכלי חרס כנגדו בכלי שטף שיש לו טהרה אין אחוריו חלוקים מתוכו ואם נטמא תוכו נטמא גבו ואם נטמא גבו נטמא תוכו, וקשה מדוע זה תלוי בכלי חרס הרי ניתן לשנות שכל שיש לו תוך בכלי שטף אין חילוק בין תוכו לאחוריו ויש לומר שהחידוש הוא שיש לו תוך הוא ככלי חרס שרק אם נטמא תוכו נטמא גבו ואם נטמא גבו לא נטמא תוכו, אך קשה שרק בכלי חרס יש גזירת הכתוב תוכו אך בכלי שטף לא כתוב תוכו, ויש לומר שאכן בטומאה דאורייתא לא מצאנו חילוק בכלי שטף ומדובר בטומאת משקים מדרבנן ששנינו שכלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאים אך תוכו אגנו אזנו וידיו טהורים אם נטמא תוכו נטמא כולו ומדאורייתא אוכל ומשקה לא מטמאים כלים ורבנן גזרו בהם משום משקה זב וזבה, וחכמים תקנו בהם טומאה ככלי חרס אך לא עשו את זה לגמרי ככלי חרס כדי שלא יבואו לשרוף ב"ה תרומה וקדשים, אך קשה שנאמר שגם אם אין לו תוך יעשו בו היכר ויש לומר שעשו היכר ביש לו תוך ובאין לו תוך יודעים שיש בו טומאה ולא עשו בו הכר, אך קשה וכי יש טומאה באין לו תוך הרי נאמר בו טומאה כמו שק שיש לו קיבול שהוא מיטלטל מלא וריקן, ויש לומר שמדובר בכלים שראויים למדרס ואין לומר שגם בכלי חרס הם יטמאו כי אין מדרס בכלי חרס,

רב פפא מבאר שב"ש וב"ה הם לא שיטה אחת ובמקדח מדובר מגדול ולפ"ז סתם מקדח הוא קטן מסלע וזה מובן לר"מ ולא לרבנן ששנינו שר"מ אמר שב"ש דברו במקדח קטן של רופאים וחכמים ביארו שלב"ש מדובר במקדח גדול של לשכה, אך גם לר"מ קשה שלפ"ז ב"ש מקלים ואנו שנינו רק ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה, ומבאר ר"ג שבשיעור סלע לרבנן מדובר בסלע נירונית שהיא כמקדח גדול וסתם סלע הוא קטן ממקדח סתם.

משנה אם ניקב או נפגם או נסדק ריס העין או שהיה בעינו תבלול חלזון נחש ועינב ותבלול הוא לבן שמפסיק בסירא ונכנס בשחור אך

דף לז רב חייא בר עמרם אמר שג' מפירים את הנדר במקום שאין חכם שלא כדעת ר' יהודה, ששנינו הפרת נדרים בג' ור' יהודה אומר שאחד מהם חכם ובמקום שאין חכם אמר ר"נ כגון אני.

יש לדייק שר' יהודה אמר שאחד מהם חכם ולכאורה משמע שהאחרים הם לא חכמים כלל וביאר רבינא שמדובר באנשים שכשמשכירים להם הם מבינים.

רב חננאל אמר בשם רב שאין הלכה כר' יוסי שלעולם צריך מומחה שהיינו אומרים שר' יוסי נימוקו עמו קמ"ל שאין הלכה כמותו, ולכאורה יש לפשוט במה שהסתפקו לעיל אם אמרו בשם רב או בשם שמואל שג' מתירים את הבכור וזה ודאי בשם שמואל שהרי רב חננאל כבר אמר שרב פסק שאין הלכה כר' יוסי ויש לומר שהסתפקו בזה שיתכן שאמרו דבר אחד מכלל מה שאמרו בשם רב במקום אחר.

משנה מי ששחט בכור ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את מה ששילמו ומה שלא אכלו יקבר ויחזיר את הדמים, וכן מי ששחט פרה ומכרה ונודע שהיתה טריפה מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים ואם מכרוהו לעכו"ם או שהטילוהו לכלבים ישלמו דמי טריפה. **גמרא** שנו בברייתא שמי שמכר בשר לחבירו ונמצא שזה היה בשר של בכור או שמכר לו פירות ונמצאו שהיו טבל או שמכר לו יין ונמצא שהיה יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים, ור"ש בן אלעזר אומר שאם זה דברים שנפש קצה בהם יחזיר להם את הדמים ודברים שהנפש לא קצה בהם ינכה להם את הדמים, ונבלות וטריפות שקצים ורמשים הם דברים שהנפש קצה בהם, בכורות טבלים ויין נסך אין הנפש קצה בהם, ולכאורה בבכור יכול לומר לו מה הפסדתי אותך ויש לומר שהוא קנה לו ממקום המום והוא טוען לו שאם לא היית אוכל היית מראה לחכם את המום והוא היה מתיר לי כדעת ר' יהודה, וכן בטבל הוא יכול לומר לו הייתי יכול לתקנם וביין נסך הוא טוען לו שניתן להנות ממנו ע"י תערובת כדעת רשב"ג ששנינו שאם נפל יין נסך לבור כולו אסור בהנאה ורשב"ג אומר שיכול למכור את כולו לעכו"ם מלבד דמי יין נסך שבו.

פרק על אלו מומים

משנה על המומים הללו שוחטים את הבכור: אם נפגמה אזנו מן החסחסו ולא רק מהעור, או נסדקה אף שלא חסרה או שנקבה מלא כרשינה, או שיבשה, ושיעור יבשותה אם מנקבה ולא יוצא ממנה טיפת דם, ור' יוסי בן המשולם אומר שהיא יבשה עד שהיא נפרכת. **גמרא** לכאורה בתורה נאמר רק פסח או עור וכתוב כי יהיה בו מום, ונתן לדרוש שכי יהיה בו מום הוא כלל ופסח ועור הוא פרט וכלל ופרט דורשים רק מה שבפרט וא"כ רק פסח ועור הם מומים ולא שאר דברים, ויש לומר שכתוב כל מום רע שזה כלל נוסף ודורשים מכלל ופרט וכלל כעין הפרט וכמו שהפרט הוא דבר שבגלוי ואינו חוזר כך כל דבר שהוא בגלוי ואינו חוזר, אך קשה שנדרוש כעין הפרט דבר שבגלוי ומבטלו ממלאכתו וא"כ לא נרבה אוזן שנפגמה ובמשנה כתוב שזה נקרא מום, ויש לומר שהפסוק כל מום רע הוא ריבוי שמרבה הכל, אך קשה א"כ נובה גם מומים שכתור ובמשנה שנינו שאם נפגמו או נגממו חוטים החיצונות והפנימיות שנעקרו **עמוד** ב ומשמע רק שנעקרו ואילו נפגמו או נגממו לא פוסל בפנימיות, ויש לומר שהם לא נכללים בריבוי של כל מום רע, אך קשה שנרבה מום עובר ושנינו ולא מן העור כי הוא עובר, ויש לומר שלומדים מום עובר מסברא שאם לא פודים עליו ודאי לא שוחטים עליו, שהרי שנינו על הפסוק ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' ודורשים שהכוונה לבעלי מומים שנפדים, ואין לומר שמדובר בטמאה ממש שהרי נאמר אח"כ ואם בבהמה הטמאה א"כ אשר לא יקריבו נאמר על בעל מום שנפדה, ואין לומר שיפדו גם במום עובר כי כתוב אשר לא יקריבו ומשמע שלא יקריבו ממנה כלל, ועוד יש לומר שממעטים מום עובר כי התורה כתבה פרטים עוור או פסח למעט מום עובר.

נסדקה הוא מום גם בלי חסרון ושנו בברייתא שסדק אפילו כל שהוא, ופגימה היא בין בידי אדם ובין בידי שמים, ולכאורה משמע שסדק בידי שמים אינו מום אלא יש לבאר שבין סדק ובין פגימה היא בין בידי אדם ובין בידי שמים ושיעור פגימה היא כדי שצפורן מתעכבת בה.

שנו בברייתא ששיעור נקיבת האוזן הוא מלא כרשינה, ור' יוסי בן ר' יהודה אומר כבעדשה, ושיעור יבשותה כדי שתנקב ולא יוצא טיפת דם, ור' יוסי בן המשולם אומר כדי שתהיה נפרכת, וקרובים דבריהם להיות שוים, ולכאורה אם קרובים הכוונה למחלוקת ת"ק ור' יוסי בן

אם השחור נכנס בלבן זה לא מום. **גמרא עמוד ב** רב פפא מבאר שריס הכוונה לשורה חיצונית של העין.

שנו בברייתא שדק כשהוא משוקע הוא מום ואם הוא כצף זה לא מום, אך קשה שיש ברייתא ששנו להיפך שמשוקע אינו מום וצף הוא מום, ויש לבאר שבשחור משוקע הוא מום וצף אינו מום ובלבן משוקע הוא לא מום ובצף הוא מום אך קשה שאין מומים בלבן ויש לבאר שהחילוק הוא בין דוק שחור ללבן וכמו שרבה בר בר חנה אמר בשם ר' יאשיה מאושא שדק שחור משוקע הוא מום וצף אינו מום, ודק לבן משוקע אינו מום וצף הוא מום והסימן לכך הוא מה שקוראים ברקא.

הסתפקו בדברי המשנה אם חלזון הוא נחש או הכוונה חלזון או נחש, ויש להוכיח מדברי רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן בן אלעזר שהיה זקן בשכונתם ששמו ר"ש בן יוסי בן לקוניא ומעולם הוא לא עבר לפניו מלבד פעם אחת שהוא אמר לי שב בני ואמר לי חלזון זה הוא מום קבוע לשחוט עליו וזה נחש שאמרו חכמים, ואף שאמרו שאדם לא מורה לעצמו על מומים אך הוא יכול ללמד את תלמידיו והם יורו לו, אך קשה שר' אבא אמר בשם רב הונא שאם ת"ח מורה קודם מעשה שומעים לו ואם הורה אחר שבא המעשה לא שומעים לו, ויש לומר שמדובר שכבר הורה להם מתחילה.

משנתנינו היא כדברי ר' יוסי ששינוי שלר"מ לבן שנכנס בשחור ושחור שנכנס בלבן הוא מום ור' יוסי סובר שלבן שנכנס בשחור הוא מום אך שחור שנכנס בלבן אינו מום שאין מומים בלבן ורב מבאר שר' יוסי למד מהפסוק יצא מחלב עיניו והלבן נקרא חלב וזה לא נקרא עין סתם ור"מ סובר שתכלול הוא מלשון בלבול שהוא מבלבל את העין.

משנה חרור ומים קבועים הם מום, וחרור קבוע הוא כששהה שמונים יום ור' חנינא בן אנטיגנוס אומר שבודקים אותו ג' פעמים בתוך שמונים יום שהוא לא הלך וחרור, ומים קבועים הכוונה שהוא אכל לח ויבש של גשמים אך לח ויבש של שלחים או שאכל יבש ואח"כ לח אינו מום עד שיאכל לח ואח"כ יבש. **גמרא** משנתנינו היא כדעת ר' יהודה ששינוי שלר"מ חרור קבוע הוא מ' יום ומים קבועים הם פ' יום ור' יהודה סובר שחרור קבוע הוא פ' יום, ומים קבועים אף אם אכל לח ויבש של שלחים או שאכל יבש ואח"כ לח אינו מום עד שיאכל יבש ואח"כ לח והוא קיים ג' חדשים, ויש להקשות שבמשנה שנו גם על של בית הבעל ולא רק על שלחים, ויש לומר שחסר במשנה וכן יש לשנות שאם אכל לח ויבש של גשמים זה מום ושל בית השלחים אינו מום וגם של גשמים אם אכל יבש ואח"כ לח אינו מום עד שיאכל לח ואח"כ יבש והוא קיים בה ג' חדשים, ויש להקשות שרב אידי בר אבין אמר בשם ר' יצחק בר אשיאן שבאדר ניסן הוא לח ובאלול ותשרי הוא יבש, ויש לבאר שבאדר וחצי ניסן הוא לח ובאלול וחצי תשרי הוא יבש, והסתפקו האם מדובר שהוא לח בזמן לח ויבש בזמן יבש או אפילו לח ויבש בזמן הלח, ולכאורה יש להוכיח מדברי ר' יצחק בר אשיאן שבאדר ניסן הוא לח ובאלול ותשרי הוא יבש, אך יש לדחות שאולי הכוונה שמאכלים אותו באדר וניסן את פירות אלול ותשרי, ור' יוחנן אמר בשם ר' פנחס בר ערובא שהשיעור שמאכלים אותו הוא כגרוגרת, ורבא אמר שר"מ הסתפקו האם כגרוגרת בסעודה הראשונה, **דף לט** או בכל סעודה וסעודה, ואם נאמר שהכוונה לסעודה הראשונה יש להסתפק האם קודם אכילה או לאחר אכילה, ויש לומר שודאי קודם אכילה הוא טוב לה כמו סם אך הספק הוא אם קודם שתיה או לאחר שתיה, או שנאמר שודאי קודם שתיה הוא טוב לה כמו שעורים והספק הוא לאחר שתיה והספק הוא אם הוא קשור או מותר, ולכאורה מותר ודאי הוא טוב לה והספק הוא בקשור עם חבירו או לבדו, ויש לומר שעם חבירו הוא ודאי טוב לו והספק הוא כשהוא לבדו והספק הוא בעיר או בשדה, ויש לומר שבשדה הוא ודאי טוב לה והספק הוא בעיר, ורב אשי מסתפק שאם דברו על שדה מה הדין בגינה הסמוכה לעיר ונשאר בחיקו.

ר' חנינא אמר שבודקים ג' פעמים ור"נ בר יצחק אמר שהבדיקה היא שמחלקים את השמונים יום לג' חלקים שונים, ופנחס חמיו של מר שמואל שאל את שמואל מה הדין אם אכל ולא נרפא האם המום הוא למפרע או מכאן ולהבא והנ"מ לגבי מעילה בפדיונו שאם נאמר שהמום הוא למפרע א"כ הוא מעל ואם המום הוא מכאן ולהבא הוא לא מעל ושמואל קרא עליו את הפסוק פְּסָחִים בְּזוֹ בּוֹ.

משנה אם חטמו ניקב או נפגם או נסדק הוא מום' וכן אם ניקב או נפגם או נסדק שפמו. **גמרא** שנו בברייתא שאם נקבו החוטמים זה לתוך זה מבחוץ הוא מום ובפנים אינו מום.

רב פפא מפרש שנפגם מודבר בשורה חיצונית של שפמו.

משנה המום בחיטוי החיצונית הוא כשנפגמו או נגממו ובפנימיים הוא מום רק בנעקרו, ור' חנינא בן אנטיגנוס אומר שלא בודקים מהתיומת ולפנים וגם התיומת היא כלפנים. **גמרא** שנו בברייתא בדין התיומת שהתיומת כלפנים ור' יהושע בן קפוצאי אומר שלא שוחטים אלא על החיצונית ור' חנינא בן אנטיגנוס אומר שלא משגיחים כלל בתיומת, ויש לבאר בדבריו, ועוד שלכאורה ר' יהושע אמר כמו ת"ק ויש לבאר שחסר בברייתא וכן יש לשנות שפנימית היא מהתיומת ולפנים ותיומת היא כלפנים ודוקא כשנפגמו או נגממו אך אם נעקרו הפנימיים

שוחטים עליהם, ור' יהושע סובר ששוחטים רק על החיצונית אך פנימיות גם בנעקרו לא שוחטים עליהם ורק פוסלים עליהם, ור' חנינא סובר שלא משגיחים בהם כלל ואפילו אינם פוסלים.

רב אחדבוי בר אמי מסתפק האם יש פסול מחוסר אבר מבפנים או לא, ולכאורה לגבי בכור נאמר פֶּסֶח או עָנַר ובקדשים נאמר עורת או שבור, ויש לומר שאין ספק שלא שוחטים בכור ולא פודים עליהם והספק הוא אם הוא פסול שהרי נאמר תמים יהיה לרצון ורק תמים יקבר ולא כשיש בו חסרון או שלומדים מתמים יהיה לרבות כל מום, ומלא יהיה נלמד שכמו שמום הוא מבחוץ כך חסרון הוא מבחוץ ויש להוכיח ממה ששנו על הפסוק ואת שתי הכליות ולא שיש לו כוליא אחת או שלש כליות, ובברייתא אחרת למדו מסירנה לרבות בעל כוליא אחת ולכאורה יש לומר שלכו"ע אין בהמה שנבראת בכליא אחת ונחלקו בנחסרה האם חסרון שבפנים נקרא חסרון או לא, ורב חייא בר יוסף אומר שלכו"ע יש בהמה שנבראה באחת וחסרון שבפנים הוא חסרון וברייתא אחת דברה בנבראה כך שהיא כשרה והברייתא שפסלה מדברת כשנחסרה, אך קשה שבברייתא כתוב אחת כמו שלש וודאי זה מברייתא וא"כ גם באחת מדובר בנבראה כך ובכ"ז היא פסולה, ויש לומר שנחלקו האם יש בהמה שנבראה עם אחת או שהיא נבראה עמה אלא שהיא חסרה, ור' יוחנן מבאר שלכו"ע בהמה לא נבראת בכליא אחת וחסרון בפנים נקרא חסרון, והחילוק הוא שאם היא חסרה קודם שחיטה היא נאסרה ואם חסרה אחר שחיטה היא מותרת, אך קשה שאם היא חסרה קודם קבלה אין להתייה **עמוד ב** שהרי אמר ר' זירא בשם רב שמי שצרם אוון פר ואח"כ קיבל את דמו הוא פסול שכתוב ולקח מדם הפר והיינו פר שהיה כבר, אלא יש לחלק שאם נחסרה קודם קבלה היא פסולה ואם חסרה אחר קבלה היא כשרה, אך קשה איך מתירים חסרה קודם זריקה הרי שינוי על הפסוק שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם שיהיה תמים ובן שנה בשעת שחיטה ואף בשעת קבלה והולכה והיה לומדים ממה שכתוב יהיה שכל היותיו יהיו כשהוא תמים ובן שנה, ויש לומר שהעיקר הוא שהוא תוך שנתו, ויש להוכיח ממה ששינוי שר' יהושע אומר שכל הזבחים שבתורה שנשאר בהם כזית בשר או כזית חֶלֶב זורק את הדם מוכח שאין פסול בנחסר קודם זריקה, אך קשה איך יתכן שבשעת שחיטה הוא היה בן שנה ובשעת קבלה והולכה הוא בן שתי שנים ורבא מוכיח מכאן ששעות פוסלות בקדשים.

לכאורה נחלקו בזה תנאים ששינוי שלר' יהודה מעוך וכתות ונתוק וכתות הם בביצים וקשה וכי רק בביצים ולא בגיד ויש לפרש אף בביצים ור"א בן יעקב אומר שכולם בגיד ור' יוסי אומר שמעוך וכתות זה אף בביצים ונתוק וכתות הם בגיד ומשמע שבביצים לא, ולכאורה נחלקו שלר' יהודה חסרון בפנים הוא חסרון ולר"א בן יעקב זה לא חסרון, אך יש לדחות שלפ"ז אם ר' יוסי סובר שחסרון בפנים הוא חסרון א"כ גם נתוק וכתות יפסול בביצים ואם נאמר שזה לא חסרון א"כ גם מעוך וכתות לא יפסול בביצים אלא נחלקו התנאים במומק שבגלי שלר' יהודה מעוך וכתות הוא מום שהם מתכוונות ונתוק וכתות הם תלויות ור"א הן יעקב סובר שמעוך וכתות אינם מום שיתכן שזה התכוון כבר מתחילה ונתוק וכתות אינם מום שלפעמים הן תלויות מתחילה, ור' יוסי סובר שמעוך וכתות הם מומים כי הביצים אינן ונתוק וכתות אינו מום כי הביצים ישנם.

משנה אם נפגם הזובן או העריה של נקבה זה מום ובמקודשים נפגם הזנב מהעצם ולא מהפרק או שראש הזנב מפוצל, אם נקלף הבשר והעור ונשאר העצם או שיש בשר מחוליא לחוליא מלא אצבע זה מום. **גמרא** ר"א מדייק שנפגם הזובן אך לא ניטל וכתוב כ"ס ולא זכרות וכן שינוי נפגם ולא ניטל כ"ס ולא זכרות, ור' יוסי בן המשולם אומר שהיה מעשה בעינבל שזאב נטלו והוא חזר לאיתנו.

שינוי שאצבע הכוונה לאצבע שהיא אחד מ' מטפח ואמר רבה שהנ"מ היא לענין תכלת ששינוי שלב"ש נותן ארבעה חוטים ולב"ה שלושה, והחוטים יהיו משולשלים לב"ש ארבע ולב"ה שלש, והשלש הם אצבע שהיא אחד מ' מטפח של כל אדם, ורב הונא בר רב יהושע אומר שהנ"מ היא לשתי אמות ששינוי שהיו שתי אמות במקדש

דף מ ביציע ששמו שושן הבירה אחת היתה מונחת על קרן מזרחית צפונית והיא היתה יתירה על של משה חצי אצבע ואחת היתה על קרן מזרחית דרומית והיא היתה יתירה על הראשונה חצי אצבע והיא היתה יתירה על של משה אצבע, ועשו אחת גדולה ואחת קטנה שהאומנים היו נוטלים בקטנה ומחזירים בגדולה כדי שלא יבואו לידי מעילה ועשו שתיים אחת לכסף וזהב ואחת של בנין, ור"נ בר יצחק או רב הונא בר נתן אומר ששיעור אצבע הוא אחד מ' מטפח לענין מה ששינוי שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע.

משנה אם אין לו ביצים או שיש לו רק אחת זה מום ור' ישמעאל אומר שאם יש לו שני כיסים יש לו שני ביצים ואם אין לו שני כיסים יש לו רק ביצה אחת, ור"ע אומר שיושיב אותו על עכוזו וימעך ואם יש שם ביצה סופה לצאת והיה מעשה שמיעך ולא יצא ושחטוה ומצאוה דבוקה לכסלים ור"ע התיר ור' יוחנן בן נורי אסר. **גמרא** יש להקשות בתחלת המשנה שאם כשיש ביצה אחת זה מום כ"ש שכשאין כלל זה

מום ויש לומר שחסר במשנה ויש לפרש שאם אין לו שתי ביצים בשתי כיסים אלא בכיס אחד או שתי כיסים וביצה אחת זה מום, ור' ישמעאל אומר שאם יש שתי כיסים יש לו שתי ביצים ואם יש רק כיס אחד יש לו רק ביצה אחת ור"ע סובר שלא אומרים שיש לו רק ביצה אחת אלא מושיבים אותו על עכוזו וימעך ואם יש שם ביצה סופה לצאת.

ר' יוסי מביא את המעשה במשנה שזה היה בפירן ור"ע התיר ור' יוחנן בן נורי אסר ואמר לו ר"ע עד מתי אתה מכלה את ממונם של ישראל אמר לו ר' יוחנן עד מתי אתה מאכיל את ישראל נבלות ולכאורה שחטוהו אלא הכוונה שאתה מאכיל טריפות אך קשה שזה לא איסור טריפות אלא הכוונה עד מתי אתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ.

משנה בעל חמש עגלים או שלש זה מום וכן אם רגליו קלוטות כשל חמור, וכן שחול שנשמטה יריכו וכן כסול שאחת מירכותיו גבוהה יותר. **גמרא** רב הונא אומר שהמשנה מדברת שהחסר או היתר זה ביד אך ברגל הבהמה טריפה כיון שכל יתר הוא כנטול, ומה שכתוב קלוטות כשל חמור אמר רב פפא שלא רק כשהן עגולות ואינם סדוקות אלא אם הן עגולות אף שהן סדוקות זה מום.

שנו בברייתא ששחול הוא שנשמטה יריכו וכסול שרגלו אחת בתוך הכסל והשניה על גבי הכסל, ושרוע הוא שהשתרבבה יריכו, וקלוט שרגליו קלוטות כשל חמור או סוס.

משנה אם נשברה עצם ידו או רגלו אף שאינו ניכר זה מום ואילא מנה ביכנה את המומים הנ"ל וחכמים הודו לו, והוא הוסיף עוד ג' שגלגל עינו דומה לשלש אדם ופיו דומה לשלש חזיר וניטל רוב המדבר שבלשונו ואמר לו ששמענו רב אלו וכו' של אחריהם אמרו שזה מום. **גמרא** יש להקשות וכי שבר שאינו ניכר הוא מום ומבאר רב פפא שהכוונה היא שאינו ניכר בפני עצמו אך הוא ניכר מחמת מלאכה.

משמע במשנה שגלגל עינו כשל אדם זה לא כדרכו ויש להקשות ששיניו של ר"מ אשה שהפילה מין בהמה חיה ועוף בין טמאים בין טהורים אם הוא זכר תשב לזכר ואם הוא נקבה תשב לנקבה ואם לא ידוע היא תשב לזכר ונקבה, ורבה בר בר חנה אמר בשם ר' יוחנן שטעמו של ר"מ הוא שגלגל עינו עגול כשל אדם, ומבאר רב יוסף שהשחור של בהמה לא עגול כשל אדם אך הלבן הוא כשל אדם.

לדעת אילא פיו כשל חזיר הוא מום ומבאר רב פפא שלא רק כשהפה עגול ופרוס מעל השפה התחתונה אלא גם אם הוא פרוס אף שאינו עגול זה מום.

מה שכתוב שניטל רוב המדבר שבלשונו זה כר' יהודה ששינו בברייתא את שניטל רוב הלשון ור' יהודה אומר רוב המדבר שבלשונו.

משנה היה מעשה שלחי התחתון היה עודף על העליון ור"ג שאל את החכמים והם אמרו שזה מום. **גמרא** המשנה באה להוסיף מעשה שהרי שינו שפיו דומה לחזיר הוא מום ורבנן חלקו על רבי והמשנה מבארת שהם חלקו רק בכששפתו העליונה עודפת על התחתונה אך אם התחתונה עודפת על העליונה זה מום **עמוד ב** וכך היה המעשה ורשב"ג שאל את החכמים והם אמרו שזה מום, אך קשה הרי מום זה נאמר באדם שכששפתו העליונה עודפת על התחתונה והתחתונה עודפת על העליונה זה מום ורק באדם נאמר איש מזרע אהרן שצריך להיות שוה לדרעו של אהרן אבל בהמה זה לא מום, ומבאר רב פפא שבלי עצם זה מום רק באדם אך עם עצם זה מום גם בהמה.

משנה היה מקרה שאזן גדי היתה כפולה ואמרו חכמים שכשהוא עצם אחד הוא מום ואם אין בו עצם אינו מום, ור' חנינא בן גמליאל אומר שזנב גדי שדומה לשל חזיר ושאינו כולל חוליות זה מום. **גמרא** שנו בברייתא שאם פיו כלום ורגליו מכולמות אם זה רק חסרון רווח זה לא מום אך אם זה סגור בגלל העצם זה מום אם אזניו כפולות בחסוסת אחת זה מום ואם בשתי חסוסות זה לא מום.

ר"ג אמר שזנב גדי כשל חזיר זה מום אמר רב פפא שלא רק כשהיא דקה אלא גם אם היא עגולה אף שהיא עבה.

רב הונא אומר שאם יש רק שתי חוליות בזנב גדי זה מום ושלש אינו מום ובכבש שלש זה מום וארבע אינו מום, ויש להקשות ששינו שבגדי אחת זה מום ושתיים לא ובכבש שתיים זה מום ושלש לא, וצריך לומר שרב הונא טעה במשנה שכמו שברישא מדובר בגדי כך בסיפא אך באמת ברישא אכן מדובר בגדי ובסיפא מדובר בטלה.

משנה ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר שאם יש יבלת בעינו או שנפגם עצם ידו ורגלו ושנפרק העצם שבפיו או שעיניו אחת גדולה ואחת קטנה או שאזנו אחת גדולה ואחת קטנה אפילו רק במראה אך אם זה ניכר רק במדה זה לא מום, ור' יהודה אומר שאם שתי ביציו אחת מהן גדולה כשתיים שבתורתה זה מום וחכמים לא הודו לו. **גמרא** מאה במשנה שיבלת זה מום ויש להקשות ששינו אלו שאין שוחטים עליהם לא במקדש ולא במדינה בעל גרב ובעל יבלת וקשה שבתורה נאמר שיבלת זה מום אלא ודאי התורה דברה בגופו והמשנה מדברת בעינו, אך קשה שבתורה לא כתוב חילוק בין עינו לגופו אלא יש לומר שיבלת שבתורה יש בה עצם והמשנה מדברת כשאין בה עצם ורק בעינו זה מום אך בגופו זה לא מום, ולכאורה גם ביש בה עצם בגופו מדוע פסולה הרי זה כתלתול בעלמא ושינו שר"א אמר שבעלי התלתול באדם פסול ובבהמה כשרה אלא ודאי גם בברייתא דברה ביבלת בעינו אלא

המשנה דברה בשחור והברייתא דברה בלבן אך קשה ששינו שאין מומים בלבן אלא יש לומר שגם המשנה דברה בלבן, וביאר ר"ל שמה שכתוב בלבן שפסול מדובר שיש בה שיער והוא מגונה ומה שכתוב שאין מום בלבן זה בלי שער ובשחור זה מום בעין גם בלי עצם ובתורה זה מום כשיש עצם.

שיעור עין גדולה שפסול הוא כשל עגל וקטנה כשל אווז. **לרבנן** בביצה קטנה אינו מום מדובר כמו ששנו אחרים שאפילו שהשניה היא רק כפול.

משנה זנב העגל שלא מגיעה לארכובה אמרו חכמים שמרבית העגלים הם כך וכשיגדלו ימתח הזנב והערקוב שאמרו שזה מום ביאר ר' חנינא בן אנטיגנוס שמדובר בערקוב שבאמצע הירך.

דף מא גמרא הערקוב הוא קשר העליון ולא התחתון והוא ניכר כנגדו בגמל.

משנה על המומים שנזכרו לעיל שוחטים את הבכור ופודים עליהם פסולי המוקדשים, לכאורה כבר שינו בתחלת הפרק על אלו מומים שוחטים את הבכור ויש לומר שהמשנה באה לחדש שפודים עליהם פסולי המוקדשים, אך קשה שגם זה פשוט שאם שוחטים עליהם בכור ודאי פודים אותם, ויש לומר ששינו לעיל שאילא הוסיף שלש ואמרו לו לא שמענו אלא אלו ובשאר המשניות מובא גם מום שאמרו יחידים והמשנה סותמת שהלכה כמו כולם ששוחטים עליהם.

משנה אלו שלא שוחטים עליהם לא במקדש ולא במדינה חרור ומים שאינן קבועים וחוטים פנימיות שנפגמו לא נעקרו בעל גרב בעל יבלת וחזוית, וזקן חולה ומזוהם ושנעבדה בו עבירה ושהמית אדם על פי עד אחר או על פי הבעלים, וטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה ור"ש אומר שאין מום גדול מזה וחכמים אומרים שהוא לא בכור והוא נגזז ונעבד. **גמרא** יש להקשות הרי בתורה נאמר גרב וכן קשה מחזוית ששנו על הפסוק גרב או ילפת גרב זה חרס וילפת זו חזוית מצרית והיא נקראת ילפת שהיא מלפפת אותו עד יום המיתה, ועל חזוית יש לתרץ שרק מצרית היא מום אך סתם חזוית אינה מום ועל גרב יש לתרץ שבלח אינו מום שהוא מתרפא ויבש שאינו מתרפא הוא מום, אך קשה שכתוב יככה ה' בשחין מצרים וכתוב בחרס ומשמע שגרב הוא לח וכתוב אשר לא תוכל להרפא ויש לומר שיש ג' מיני גרב ובפסוק של מומים מדובר ביבש מבפנים ומבחוץ ובמצרים אינו לח יבש מבפנים ולח מבחוץ ושל משנתינו מדובר בלח מבחוץ ומבפנים.

זקן חולה ומזוהם פסולים שכתוב בפסוק מן הצאן מן הכבשים ומן העזים למעט זקן חולה ומזוהם וצריך לכתוב את כולם שאם היינו ממעטים זקן כי הוא לא יחזור לבריאות אך חולה שיחזור לבריאות אינו פסול ואם היינו ממעטים זקן וחולה כי הם כחושים אך מזוהם שאינו כחוש אינו פסול ואם היינו ממעטים מזוהם כי הוא מאוס אך זקן וחולה שאינם מאוסים לא נמעט, קמ"ל שאינם קרבים.

מהפסוק מן הבהמה ממעטים רובע ונרבע, ממן הבקר ממעטים נעבד, ממן הצאן ממעטים מוקצה ומן הצאן ממעטים נוגח ולכאורה לא צריך פסוק למעט שהרי הם בני מיתה, יש לומר שמדובר זה על פי עד אחד או על פי הבעלים.

לכאורה מובן שלא מקריבים טומטום במקדש שמה היא נקבה ובמדינה לא נאכל שמה הוא זכר ואין בו מום, אך קשה מאנדרוגינוס שאמנם אינו קרב במקדש שמה הוא נקבה אך מדוע לא יאכל במדינה שנאמר שהנקבות שלו היא כחריץ והיא כמום, ואביי אמר שכתוב או חרוץ או שבור וכמו ששבור זה במקום עצם כך חרוץ זה במקום עצם, ורבה אומר שגם אם לא נדמה לשבור לא יחכן שחרוץ כזה הוא מום שא"כ מדוע התורה צריכה לכתוב גרב שהוא מום הרימראהו עמוק מהעור שהוא כמראה חמה העמוקה מהצל וא"כ לא צריך לכתוב גרב ונלמד מק"ו שאם חרוץ שאינו מאוס הוא מום גרב שהוא מאוס ודאי הוא מום אלא כתוב גרב ללמד שחרוץ במקום בשר אינו מום.

ר' ישמעאל אמר שאין מום גדול מאנדרוגינוס והוא לא למד כאביי שלא דורשים חרוץ כמו שבור והוא לא ביאר כרבא שמה שדייקנו שחרוץ בשר אינו מום זה רק באינו ניכר אך בניכר הוא מום רע, **עמוד ב** ורבה מסתפק בדעת ר' ישמעאל אם פשוט לו שאנדרוגינוס הוא בכור אך מומו עמו או שזה ספק והוא אמר רק בדרך אפשר שאם נאמר שהוא בכור הרי מומו עמו והנ"מ היא אם ילקה עליו אם יגור או יעבד בו, וכן אם יתן אותו לכהן, ויש להוכיח ממה ששינו שר' אלעאי אמר בשם ר' ישמעאל שאנדרוגינוס הוא בכור ומומו עמו א"כ היה פשוט לו, אך יש לדחות שהוא אמר רק בדרך אם תמצא לומר ויש להוכיח ממה ששינו על הפסוק בעולה זכר ונקבה וכתוב אח"כ זכר והוא מיותר להוציא טומטום ואנדרוגינוס ולת"ק לא צריך פסוק למעט ספק ולרבנן האחרונים במשנה מספיק פסוק אחד למעט שהרי לגבי בכור נאמר רק זכר אח"כ זה לר' ישמעאל וזה מובן רק אם פשוט לו אך אם הוא הסתפק לא צריך פסוק למעט ספק, ויש לדחות שזה לדעת רבנן האחרונים ולגבי בכור יש שני מיעוטים זכר הזכרים.

רב חסדא אומר שנחלקו התנאים במשנה רק על אנדרוגינוס אך טומטום הוא קדוש מספק לכו"ע, ורבה מקשה א"כ לגבי ערכין יעריכוהו מספק להחמיר

דף מב והרי שנינו הזכר למעט טומטום ואנדרוגינוס ויש לומר שמחקו בערכין טומטום, ויש להוכיח ממה ששנינו שאין לומר שטומטום ואנדרוגינוס לא יערכו בערך איש אך יערכו כאשה כי כתוב הזכר אם נקבה למעט טומטום ואנדרוגינוס, ויש לומר שגם שם מוחקים טומטום ויש להוכיח ממה ששנו בשלמים על הפסוק אם זכר אם נקבה שרק נקבה או זכר ודאיים ולא טומטום ואנדרוגינוס ויש לומר שגם שם מוחקים טומטום ויש להוכיח ממה ששנו על הפסוק בעולה הזכר ולא נקבה וכשכתוב למטה זכר הוא למעט טומטום ואנדרוגינוס, ויש לומר שגם שם מוחקים טומטום, ויש להוכיח ממה ששנו זכר ונקבה יש למעט טומטום והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינוס כולן מטמאים בגדים בבית הבליעה ור"א אומר שטומטום ואנדרוגינוס לא מטמאים בגדים בבית הבליעה שבכל מקום שנאמר זכר ונקבה יש למעט טומטום ואנדרוגינוס ואילו בעוף שלא נאמר זכר או נקבה אין למעט טומטום ואנדרוגינוס, ויש לומר שגם שם מוחקים טומטום, ויש להוכיח ממה ששנינו שר"א אומר שטרפה וכלאים יוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס לא קדושים ולא מקדשים ומבאר שמואל שאינם קדושים בתמורה ואינם מקדשים לעשות תמורה, ויש לומר שגם שם מוחקים טומטום, ויש להוכיח ממה ששנינו שר"א אומר שחמשה לא קדושים ולא מקדשים טריפה כלאים יוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס ואין למחוק טומטום שהרי כתוב חמשה, ויש לומר שמוציאים טומטום ומכניסים יתום במקומו.

לכאורה נחלקו בזה תנאים ששנינו שר' אלעאי אמר בשם ר' ישמעאל שאנדרוגינוס הוא בכור ומומו עמו וחכמים אומרים שלא חלה עליו קדושה ור"ש בן יהודה אמר בשם ר"ש שנאמר הזכר והוא בא להוציא טומטום ואנדרוגינוס, ואין לומר שמוחקים טומטום שא"כ ר"ש בר' יהודה הוא כדעת רבנן אלא נחלקו בטומטום שלת"ק רק באנדרוגינוס אין קדושה חלה אך בטומטום קדושה חלה מספק ור"ש בן יהודה **עמוד ב** אומר שטומטום הוא בריה ואינו קדוש כלל, ויש לדחות שלכו"ע אין צד שטומטום הוא בריה בפני עצמה אלא הוא ספק זכר או נקבה ולכו"ע אם הוא מטיל מים במקום זכרות הוא זכר, ונחלקו כשהוא מטיל מים במקום נקבות שלר"ש חוששים שנהפכה זכרותו לנקבות ולת"ק לא חששו לכך כמו שר"א הורה שבהמה שמטילה מים במקום נקבות היא חולין, ור' יוחנן תהה בדברי ר' אלעאי שמי לא חשש לת"ק ור' ישמעאל וקשה מדוע ר' יוחנן לא אמר גם רבנן האחרונים כדעת רב חסדא שלכו"ע טומטום הוא ספק וצריך לומר שר' יוחנן לא סבר כרב חסדא אך קשה א"כ מה קשה על ר' אלעאי הרי יתכן שהוא סבר כרבנן האחרונים, ויש לומר שקשה לר' יוחנן מדוע עוזבים שני דיעות בשביל דעת אחת, ויש לומר שר' אלעאי סובר כדברי ר"ל שרק באדם טומטום הוא ספק כי זכרותו ונקבותו הם במקום אחד אך בבהמה אם הוא מטיל מים במקום זכר הוא זכר ואם מטיל במקום נקבה הוא נקבה, ורב אושעיא מקשה שנחשוש שנהפכה נקבותו לזכרותו אמר ר"ל שדברין הם לר"מ שחוששים למיעוט, ואביי בר אבין ור' חנינא בר אבין אומרים שגם לרבנן שלא חששו למיעוט כאן נחשוש כיון שיש בו שינוי ובה נחלקו שר"ק סובר ששני אומרים כיון שהשתנה השתנה ולכן לא חששו לספק ור' אלעאי חשש שהוא השתנה גם בהטלת מים, ונחלקו בזה תנאים ששנינו שאם טומטום קידש קדושו קידושו ואם התקדש קידושו קידושו והוא חולץ וחולצים ומיבמים את אשתו, ויש ברייתא נוספת שאשת טומטום לא חולצת ולא מתיבמת, ולכאורה כולם סוברים כר"ע שסריס חמה לא חולץ ולא מיבם ונחלקו שלמ"ד שחולצים ומיבמים את אשתו שלא אומרים כיון שהשתנה השתנה ומי שסובר שלא חולצים ומיבמים את אשתו סובר שאומרים שכיון שהשתנה השתנה, ויש לדחות שלכו"ע אומרים שכיון שהשתנה השתנה ונחלקו בדעת ר"ע ור"א בסריס חמה ואין לומר שזה דעת ר' יהודה בדעת ר"ע שהרי ר' יהודה עושה אותו סריס ודאי, ששנינו שטומטום שנקרע ומצא זכר לא יחלוץ שהוא כסריס אלא זה כדעת ר' יוסי בר' יהודה שאמר שטומטום לא חולץ שמא יקרע וימצא סריס חמה, ויש להקשות וכי כל מי שיקרע ימצא זכר אלא הכוונה שמא יקרע וימצא נקבה ואפילו ימצא זכר שמא הוא סריס חמה, ואמר רבא שלר' יהודה ולר' יוסי לא יחלוץ והנ"מ ביניהם

דף מג האם הוא פוסל אם חלץ כשיש אהים או אם יש צורך שיחלוץ במקום שאין אהים אחרים שלר' יהודה הוא לא זוקק כלל, ולר' יוסי הוא ספק והוא פוסל וחולץ כשאין אהים.

פרק מומין אלו

משנה המומים דלעיל בין קבועים בין עוברים פוסלים באדם ובאדם פוסל כן כילון ולפתן ומקבן ושראשו שקוט וסקיפת, ולר' יהודה בעלי חטוטרות כשר ולחכמים פסול. קירח פסול וקירח היינו שאין לו שיטה של שער מוקפת מאוזן לאוזן ואם יש לו הוא כשר. **גמרא** יש להקשות שבתורה לא מוזכר יבלת באדם, ועוד קשה שדק ותבלול לא כתובים בבהמה ולומדים אחד מהשני, כמו ששנינו שלא נאמר יבלת באדם ולא נאמר דק ותבלול בבהמה ומנין לתת את של זה בזה ושל זה בזה, ולומדים מגזירה שוה גרב גרב וילפת ילפת וזה פנוי שאם לא כן יש לפרוך שלא לומדים אדם מבהמה שהיא עצמה קריבה במזבח ולא

לומדים בהמה מאדם כי הוא התרבה במצוות, ולכאורה זה פנוי שניתן לכתוב ילפת ואין צורך לכתוב גרב ונלמד גרב שאם ילפת שאינה מאוסה היא מום ק"ו גרב שהוא מאוס הוא מום וכתוב גרב ללמוד גזירה שוה אך קשה שהתורה תכתוב את כל המומים בבהמה או באדם והתורה תכתוב בשניהם גרב וילפת ללמד גזירה שוה ויש לומר שאם היה כתוב באדם את כל הפסולים לא היינו לומדים קלוט וחוטים שאינו מום באדם וא"כ הם לא יפסלו בבהמה ואם היו כתובים המומים בבהמה לא היינו יודעים גבן וחרום שאינם מומים בבהמה וא"כ לא יפסלו באדם אך קשה שניתן לכתוב את כל המומים בבהמה ויכתבו באדם את המומים שאין בבהמה וישנם באדם או שיכתבו באדם ויכתבו בבהמה את כל מומים שיש בבהמה ואין באדם ואת השאר ילמדו אחד מהשני, ויש לבאר כדברי התנא ששנה אצל ר' ישמעאל שכל פרשה שנאמרה ונשנית היא נשנתה בשביל דבר שהתחדש בה.

רבא אומר שהתורה כתבה מום באדם ובקדשים ובככור, שאם היה כתוב באדם היינו אומרים שרק בו פוסל כי הוא התרבה במצוות ואם היה כתוב בככור ובקדשים לא היינו לומדים אדם כי הוא עצמו קרב במזבח ולא לומדים קדשים מבכור כי קדושתו מרחם ולא לומדים אדם מקדשים שהם עצמם קרבים ולא לומדים בכור מקדשים כי קדושתם מרובה ואמנם לא לומדים את דמאחד אך לכאורה ניתן ללמוד אחד משנים ויש לומר שאם לא יכתבו בככור לא נלמד מאדם וקדשים שקדושתם מרובה והם נוהגים גם בפשוטים ואם לא יכתבו בקדשים לא נלמד מבכור ואדם שקדושתם מאלוהים ואם לא יכתבו באדם לא נלמד מקדשים ובכור שהם עצמם קרבים במזבח.

באדם יש מומים נוספים אמר ר' יוחנן שלומדים מהפסוק כל איש אשר בו מום מזרע אהרן והיינו איש ששוה בזרעו של אהרן, **עמוד ב** והנ"מ בין מום לדבר שאינו שוה שאם עבד במומו הוא חילל את העבודה שכתוב מום בו ולא יחלל, ואילו במה שאינו שוה הוא לא חילל את העבודה ויש בו איסור עשה, ובמה שפסול משום מראה העין אין עשה. **כילון** הוא שראשו דומה לכסוי חבית, לפתא שראשו דומה לראש הלפת ובברייתא הוסיפו שצוארו עומד באמצע ראשו, ומקבן שראשו דומה לקרדום שערפו עגול, ראשו שקוט מלפניו שהוא בשיפוע מלפניו וסקיפס שהוא משופע מאחוריו, וכמו שאומרים האנשים שניטל פיסה מראשו, ובברייתא הוסיפו שצוארו שקוט ושמוט, **שקוט** שראשו כחבוי בצואר ו**שמוט** שהוא ארוך אך הוא שמוט.

נחלקו במשנה בבעלי חטוטרות ולא נחלקו כשיש בו עצם שהוא פסול ונחלקו בלי עצם שלחכמים הוא לא שוה בזרעו של אהרן ולר' יהודה אינו מום שזה חתיכת בשר בעלמא.

רבא אומר שקירח פסול רק כשאין לו שיטת שיער לאחוריו ויש לו לפניו אך אם יש לו גם לאחוריו ולפניו הוא כשר וכ"ש כשיש לו רק לאחוריו ואין לו לפניו, וללישנא בתרא רבא מדבר על הסיפא שאם יש לו שורת שיער הוא כשר ודוקא כשיש לו לאחוריו ולא לפניו אך אם יש לו בין לפניו ובין לאחוריו פסול וכל שכן כשאין לו כלל שהוא פסול.

ר' יוחנן אומר שקרחים וננסים וזבלגנים פוסלים כי אינם שוים עם זרעו של אהרן ולכאורה שנינו קרחים וננסים יש לומר שר' יוחנן מחדש בזבלגנים שהיינו אומרים שזה רק משום מראית העין, אך קשה שגם זה שנינו ושנשרו ריסי עיניו משום מראית העין ויש לפרש שהיינו אומרים שהתנא שנה דוגמא אחת ונלמד ממנה לשאר דברים קמ"ל שרק זבלגן, אך קשה ששנו גם שניטלו שנינו משום מראית העין אלא יש לומר שר' יוחנן בא להוציא מהתנא שאמר שקרחים ננסים וזבלגנים כשרים ואמרו שפסול רק מפני מראית העין והתנא הזה הוא כדעת ר' יהודה שלמד מהפסוק הכהנים לרבות קרחנים.

משנה אין לו גבינים או שיש לו רק גבין אחד זהו גיבן האמור בתורה ור' דוסא מפרש שגיבן הוא שגביניו שוכבים, ור' חנינא בן אנטיגנוס מפרש שיש לו שני גבים ושני שדראות. **גמרא** משמע שגיבן הוא כשאין לו וקשה ששנינו שגבן הוא שיש לו הרבה גבינים ואם אין לו או שיש לו רק אחד מנין שפסול שכתוב או גיבן ומבאר רבא שהכוונה במשנה שזהו מה שדורשים מאו גיבן.

ר' **דוסא** אומר שגיבן הוא שיש לו שני גבים ושדראות ומשמע שזה רק מום אך הוא חי ויש להקשות ששנינו שהמפלת בריה עם שני גבים ושדראות ואמר רב שבאשה אינו וולד ובבהמה אסור באכילה מדין נבלה, ויש לומר שכבר שאל רב שימי בר אשי את רב והוא אמר וכי אתה שימי החכם שאין לך תירוץ אלא במומים מדובר שיש לו שדרה עקומה וזה רק נראה כשנים.

משנה חרום פסול והוא כוחל את שני עיניו כאחת וכן אם שתי עיניו למעלה או למטה או שאחת למעלה ואחת למטה וכן אם רואה את החדר והעליה יחד, סכי שמש וזגדן וצירין ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין. **גמרא** שנו בברייתא שחרום הוא שחוטמו שקוע, ושחוטמו סולד או בולם או נוטף לומדים מאו חרום ור' יוסי אומר שחרום הוא כשכוחל את שני עיניו כאחד אמרו לו אמרת יותר מדאי אלא אפילו אינו שקוע כל כך זה מום.